

**George Bernard
Shaw**

**PUSTOLOVINE
CRNE DJEVOJKE
U POTRAZI
ZA BOGOM
(i pokoja
manja priča)**

S engleskoga preveo
Damjan Lalović

Zagreb, 2022.

PREDGOVOR
PUSTOLOVINAMA CRNE DJEVOJKE
U POTRAZI ZA BOGOM

Nadahnuće da napišem tu pripovijest došlo mi je afričkog ljeta i engleske zime 1932. kad sam se pet tjedana morao zadržati u Knysni. Namjeravao sam, kako i priliči dramatičaru, napisati dramu, ali zatekao sam sebe kako pišem priču o crnoj djevojci. A sada, nakon što je priča napisana, prelazim na nagađanje o njezinom značenju, ali ponovit ću (toga nikad previše) da u svojem tumačenju mogu pogriješiti baš kao i bilo tko drugi i da se spisatelji pioniri, kao i drugi pioniri, često prevare u odredištu kao što se to dogodilo Kolumbu. Zbog toga ponekad, bogobojazno zgroženi, bježe od zaključaka do kojih bjelodano vode njihova otkrića. Ja sam, jednako čvrsto kao sveti Toma Akvinski, uvjeren da svaku istinu, drevnu ili suvremenu, nadahnjuje Bog; ali na temelju promatranja i introspekcije znam da instrument na kojem svira nadahnjujuća snaga može biti vrlo manjkav i naposljetku čak, poput Bunyana u *Svetom ratu*, može pretvoriti njegovu poruku u krajnje apsurdne besmislice.

Ipak, evo kako ja to vidim, ma koliko to vrijedilo.

Nepronijcljivi često govore da smo konzervativna vrsta zatvorena za nove ideje. Ja ne mislim tako. Često me užasava s kakvom se lakomošću i lakovjernošću nove ideje grabe i usvajaju bez trunke čvrstih dokaza. Ljudi će povjerovati u sve što im je zabavno, što im podilazi ili im obećava neku vrstu dobiti. Tješim se, kao što je to činio Stuart Mill, mišlju da će glupave ideje s vremenom izgubiti draž, izaći iz mode i nestati; da će lažna obećanja, kad se prekrše, biti izložena ciničnoj poruzi i otići u zaborav; te da će nakon takvog procesa prosijavanja razumne ideje, budući da su neuništive (jer čak i kad su potisnute ili zaboravljene, uvijek ih iznova otkrivamo), preživjeti i biti pridodane korpusu pouzdanog znanja što ga nazivamo Znanost. Na taj način stječemo zalihu prokušanih ideja kojima punimo svoj um, a takvo je punjenje – za razliku od pseudoobrazovanja škola i sveučilišta – pravo obrazovanje.

Nažalost, ta jednostavna shema ima jednu manu. Zaboravlja oprezan stari savjet: “Ne bacaj prljavu vodu dok ne doneseš čistu”, koji je vraški klimav ako se ne pridoda: “Kažem ti i ovo, kad doneseš svježju vodu, moraš baciti prljavu i posebno paziti na to da se ne izmiješaju.”

A upravo to nikad ne činimo. Uporno čistu vodu ulijevamo u prljavu, i stoga nam je um uvijek sluden. Um današnje obrazovane osobe može se usporediti samo s trgovinom u kojoj su najnoviji i najdragocjeniji artikli bačeni na vrh gnusne hrpe svakojakog smeća i bezvrijedne starudije iz muzejske ropotarnice. Trgovina je uvijek pod stečajem; među njezinim su vlasnicima

Vilim Osvajač i Henrik Sedmi, Mojsije i Isus, sv. Augustin i *sir* Isaac Newton, Calvin i Wesley, kraljica Viktorija i H. G. Wells; a među ovršnim su vjerovnicima Karl Marx, Einstein i deseci ljudi više ili manje poput Sturarta Milla i mene. Nijedan um ne može razborito funkcionirati u takvom metežu. A s obzirom na to da se današnje školovanje, studiranje i stjecanje diploma sastoji od održavanja tog meteža u umovima svakog novog mladog naraštaja, mi izazivamo revolucionarna izvanredna stanja u kojima će osobe sluđene sveučilišnim obrazovanjem morati biti lišene građanskih prava i diskvalificirane kao, zapravo, posvjedočeni luđaci, a upravljanje povjereno samoukima i priprostima.

Najupadljiviji primjer te sumanute prakse stalnog usvajanja novih ideja a da se nikad ne počiste one koje su postale bespredmetne status je *Biblije* u onim zemljama u kojima joj je izvanredna umjetnička vrijednost engleskog prijevoda dala čarobnu moć nad čitateljima. Ta moć danas kopni zato što nam, budući da je šesnaestostoljetni engleski umirujući jezik, nameću nove prijevode iz jednostavnog razloga što masi stari više nije razumljiv. Te nove verzije – dobre krasnom jednostavnošću, a osrednje novinskom svakidašnjošću – najednom su odjenule biblijske pripovijesti u ruho dobro poznatog realizma koji njihove čitatelje prisiljava da ih podvrgnu zdravorazumskim kušnjama.

No utjecaj tih modernih verzija nije još jako raširen. Čini mi se da oni kojima je stara verzija nerazumljiva i dosadna ne posežu za modernima, nego naprosto odustaju od čitanja *Biblije*. Poneki koje nove verzije privu-

8 ku i zainteresiraju nabasaju na njih igrom slučaja koja je, jer tako je to s igrom slučaja, neizostavno rijetka. No u crkvi i dalje slušaju propovijedi u staroj verziji, čitane s izrazitim poštovanjem; djecu na nedjeljnom vjeronauku tjeraju da biblijske stihove uče napamet i nagrađuju ih karticama s biblijskim citatima; a spavaće i dječje sobe i dalje su ukrašene biblijskim uputama, opomenama i utjehama. Britanska i inozemna biblijska udruga u zadnjih je stotinu godina distribuirala više od tri milijuna primjeraka godišnje; a iako su mnogi primjerci puka prtljaga vjernika i nikad se ne otvaraju preko tjedna, ili ih pak kumovi daruju po dužnosti, ipak se računaju. I dalje je na snazi zakon, koji se nijedan državnik ne usuđuje ukinuti, prema kojem je za deklariranog kršćanina kazneno djelo dovesti u pitanje znanstvenu istinu i natprirodni autoritet bilo koje riječi Svetog pisma, a kazne mogu ići i do pogubnog stavljanja izvan zakona; jednako prihvaćanje *Biblije* kao besprijekorne enciklopedije jedan je od članaka Anglikanske crkve, premda jedan drugi članak, i to upravo prvi po redu, glatko poriče tjelesnost i gramzljivost Boga na kojima se ustraje u Petoknjžju.

U svim tim slučajevima *Biblija* znači prijevod, koji je odobrio kralj Jakov I, najboljih primjera prirodne i političke povijesti, poezije, morala, teologije i rapsodije u drevnoj židovskoj literaturi. Taj je prijevod bio iznimno dobro napravljen zahvaljujući tome što za prevoditelje to što su prevodili nije bila tek neobična zbirka drevnih knjiga koje su napisali različiti autori u različitim stadijima kulture, nego riječ Boga koja je božanski

otkrivena preko njegovih izabраниh i posebno nadahnutih pisara. U tom su uvjerenju obavili svoj posao s neograničenim poštovanjem i brižnošću te su ostvarili prekrasan umjetnički ishod. Nije im se činilo mogućim popraviti izvorne tekstove; jer tko bi mogao poboljšati stil samog Boga? A budući da nisu mogli zamisliti da bi se božansko otkrivenje moglo sukobiti s onim što su držali istinama svoje religije, nisu oklijevali negaciju prevesti afirmacijom gdje god se činilo da dolazi do takvog razilaženja, jer teško su se mogli pouzdati u vlastito nesavršeno poznavanje starog hebrejskog kad je proturječilo samim temeljima njihove vjere i nisu imali dvojbe da će se Bog, u skladu s njihovim molitvama, pobrinuti za to da njegova poruka ne bude iskrivljena u njihovim rukama. U tom su egzaltiranom stanju napravili tako veličanstven prijevod da ga do dana današnjeg običan Britanac ili državljanin Sjedinjenih Američkih Država prihvaća i štuje kao jedinstvenu knjigu jednog jedinog autora, naime kao Knjigu nad knjigama čiji je autor Bog. Händel, koji svojim *Mesijom* ateistima još uvijek može izmamiti suze, a u materijalistima pobuditi ushit uzvišenim, uzdigao je njezinu draž, obećanje spasa, patos i veličanstvenost do transcendencije. Čak i neznalice, za koje je religija primitivan fetišizam i magija, cijene je kao papirnatu amajliju koja će istjerati duhove, spriječiti svjedoke da slažu i, ako je vojnik pobožno nosi u džepu, zaustaviti metke.

Istina je, doduše, da takvo štovanje *Biblije*, premda u najboljem slučaju može oplemenjivati usmjeravanjem na nebo, k tome može biti i apsurdno i opasno

zbog gubljenja osjećaja za realnost. Svakodnevno nam iskustvo govori da neka knjiga koju smatramo savršenim otkrivenjem, bio njezin autor Mojsije, Ezekijel, Pavao, Swedenborg, Joseph Smith, Mary Baker Eddy ili Karl Marx, može u naše pojedinačne živote unijeti takvu nadu, utjehu, živ interes i sreću da bismo lako mogli držati do nje kao do ključa za vrata Raja. No ako je raj tlapnja, a mora to biti kad su mu sastavnice imaginarne, ne smije se postaviti kao temelj države i mora se uvrstiti među analgetike, opijate i anestetike. Nisu bez razloga fanatično religiozni lideri nove Rusije otpisali pravoslavlje kao “opijum”. Religija postaje upravo to kad se odvoji od stvarnosti. Korisna je ambicioznim vladarima u pokvarenim političkim sustavima kao sredstvo za smirivanje narodnih nemira (zbog toga tiranin uvijek jako cijeni svećenika), ali civilizacija se na duge staze mora vratiti nepatvorenoj stvarnosti ili će propasti.

Danas smo u krizi u kojoj jedan tabor diže *Bibliju* u nebesa u ime religije, a drugi je se pokušava riješiti u ime znanosti. I religija i znanost zazivaju se jalovo i tako lakoumno da je birmingemski biskup jednom prilikom upozorio svoju pastvu da se tabor znanosti više približava Kristu od crkvenih zajednica. Ja, koji sam neka vrsta neoficijelnog cjelosvjetskog biskupa, više sam puta upozoravao znanstvenike da su kvekeri u osnovi mnogo znanstveniji od oficijelnih biologa. U toj se zbrci usuđujem predložiti da ne ostavljamo *Bibliju* u nebesima, a ni da se prihvaćamo nemoguće zadaće njezinog potiskivanja. Zašto je jednostavno ne spustiti na zemlju i prihvatiti je takvu kakva uistinu jest?

Blagonaklonosti radi posve sam voljan priznati svojim protestantskim prijateljima da je *Biblija* u nebesima katkad bila korisna u borbama za održanje protestantske slobodne misli (takve kakva je bila) protiv crkava i carstava. Vojnik koji je u jednoj ruci držao *Bibliju*, a u drugoj oružje borio se poput desetorice pod Cromwellom, Vilimom Oranskim i Gustavom Adolfom. Oni izrazito staromodni mogu sebi još dopustiti malo fantaziranja o hugenotima u La Rochelleu, psalam o Ironsideima u Dunbaru, o brodovima koji su probili blokadu i okončali opsadu Londonderryja, pa čak i o Dugaldu Dalgettyju. No sukob između gvelfa i gibelina toliko je završena priča da u njegovom posljednjem i najkrvavijem ratu* ministri gvelfskog kralja nisu čak ni znali što njegovo ime znači, pa su ga natjerali da ga odbaci u sučeljavanju s gibelinskim kajzerom i Svetim Rimskim Carstvom. A vojnik se borio s okidačem strojnice u jednoj ruci i novinama što ih svi čitaju u drugoj. Zahvaljujući strojnici borio se poput tisuće vojnika;** ali idolizirana *Biblija* i dalje je bila u pozadini tih novina, prožeta duhom Jošuinih vojnih pohoda, uzdižući naš

* U izdanjima objavljenima nakon Drugog svjetskog rata autor je na nekim mjestima unio preinake, među ostalim prilagodivši predgovor povijesnom kontekstu. Umjesto “u njegovom posljednjem i najkrvavijem ratu” ovdje stoji “u Prvom svjetskom ratu”.

[Sve su bilješke prevoditeljeve – op. ur.]

** “A vojnik se borio s okidačem strojnice u jednoj ruci i novinama što ih svi čitaju u drugoj. Zahvaljujući strojnici borio se poput tisuće vojnika” preinačeno je u “U novoj postavi tog rata vojnik se, opremljen s nekoliko atomskih bombi, borio poput milijuna vojnika”.

mač poput mača Gospoda i Gideona i huškajući nas na pokolj Nijemaca, tih modernih Amalečana i Kanaanaca, kao idolopoklonika i đavoljega okota. Iako je krilatica (Kralj i Domovina) bila drukčija, duh je bio isti: bio je to stari imaginarni sukob Jahve s Baalom; samo, budući da su se i Nijemci borili za Kralja i Domovinu i bili jednako uvjereni da je njihov Bog Jahve, Gospod snažan i moćan, Gospod moćan u boju, Gospod nad vojskama (sada zvan veliki bataljuni), a da je naš Bog njegov neprijatelj, borba je, iako je bila strahovito krvava, bila potpuno neutralizirana i pobjeda se morala izboriti blokadom.* No civilizaciji su nanesene toliko teške rane da još ne znamo hoće li se pokazati smrtonosnima jer im starozavjetni duh, metode i praznovjerja ne daju da zarastu.** Tu je pak važno primijetiti da se, čini se, žustro oporavlja samo jedna zemlja – Rusija, koja je žestoko i prezrivo bacila Stari zavjet u koš za smetanje te je čak, toliko je burna bila njezina reakcija protiv njega, organizirala svoju djecu u Savez bezbožnih, čime im je neočekivano dopustila da poslušaju Isusov poziv da dođu k njemu, dok mi organiziramo svoju djecu u postrojbe za časničku obuku: to je vrlo znakovita potvrda zapažanja birmingemskog biskupa da se znanstveni ateizam približava Kristu, a da oficijelno kršćanstvo bjesomučno vuče u suprotnom smjeru.

* “borba je, iako je bila strahovito krvava, bila potpuno neutralizirana i pobjeda se morala izboriti blokadom” preinačeno je u “borili su se jednako silno i osjećali ništa manje kreposno”.

** Nastavak odlomka u kasnijim je izdanjima izbačen.